

Inhoud

Gambia en Senegal

- ▶ Ontspan op prachtige stranden langs de Atlantische kust
- ▶ Ga naar Afrikaans worstelen, de nationale sport van Senegambia
- ▶ Bezoek kleurrijke stammen als de Jola en de Bassari
- ▶ Bewonder de fascinerende wetlands in de Siné Saloum
- ▶ Ga vogels kijken in Parc National du Djoudj
- ▶ Ervaar het moderne Afrikaanse stadsleven in Dakar

- 7 Kaarten en plattegronden
- 11 Woord vooraf
- 1 13 Senegambia: een verdieping**
 - 14 Ligging
 - 14 Landschap
 - 16 Klimaat
 - 18 Flora en fauna
 - 24 Politiek en samenleving
 - 31 Economie
 - 36 Bevolking
 - 40 Religie
 - 46 Eten en drinken
- 2 53 Geschiedenis**
 - 54 Volksverhuizingen
 - 55 Europese overheersing
 - 59 Teloorgang van de inheemse staten
 - 61 Onafhankelijkheid
- 3 65 Kunst en cultuur**
 - 66 Muziek
 - 68 Dans
 - 69 Literatuur
 - 70 Beeldende kunst
 - 71 Film
 - 73 Bouwkunst
- 4 75 Hoofdstad van Gambia: Banjul**
 - 78 Westkant
 - 84 Centrum
 - 86 Oostkant
 - 87 Zuidkant
 - 88 Tips en adressen
- 5 91 De toeristenkust van Gambia**
 - 95 Bakau
 - 98 Fajara
 - 99 Kotu
 - 100 Kololi
 - 103 Tips en adressen
- 6 109 Grootste stad van Gambia: Serekunda en omgeving**
 - 110 De stad Serekunda
 - 112 Ten zuiden van Serekunda
 - 117 Ten zuidwesten van Serekunda
 - 124 Tips en adressen
- 7 127 De zuidoever van de Gambiarivier**
 - 129 Brikama
 - 131 Van Brikama naar Soma
 - 134 Van Soma naar Janjanbureh
 - 137 Janjanbureh (vroeger Georgetown)
 - 140 Van Janjanbureh naar Basse Santa Su
 - 143 Tips en adressen

MAURITANIË

OCEAN

Parc National du Djoudj

Senegal

Podor

Richard Toll

ST. LOUIS

Parc National de la Langue de Barbarie

WALO

Louga

Lompoul

KAYOR

Linguère

Mboro Ndeundekat

DYOLOF

Kayar

Tivaouane

FERLO

Cap Vert

Yoff

Pikine

THIËS

Diourbel

Touba Mbaké

DAKAR

Rufisque

BAOL

Petite Côte

M'bour

SINE SALOUM

Sine

Joal-Fadiout

Foundiougne

Kaolack

Parc National du Delta du Saloum

Nioro du Rip

Tambacounda

MALI

BANJUL

SEREKUNDA

Brikama

GAMBIA

Janjanbureh

Gambia

Basse Santa Su

Vélingara

Kafountine

Kolda

Parc National du Niokolo Koba

PAYS BASSARI

CASAMANCE

Soungrougrou

Casamance

Cap Skirring

Oussouye

Ziguinchor

Parc National de Basse Casamance

Kédougou

GUINEE-BISSAU

GUINEE-CONAKRY

Woord vooraf

Bij de uiterste westpunt van Afrika ligt een merkwaardig staatkundig bezit: *The Gambia*. Gambia dankt zijn bestaan aan het kolonialisme van de vorige eeuwen. De Britten wilden controle hebben over de Gambiarivier en het land aan weerszijden ervan, terwijl de Fransen het veel grotere Senegal, dat geheel om Gambia heen ligt, aan hun bezit toevoegden. Toen Winston Churchill in de Tweede Wereldoorlog over de twee landen vloog en de kaart bestudeerde, verzuchtte hij: ‘Als dit kolonialisme is, ben ik er tegen.’

Gambia mag zich in een warme belangstelling van toeristen uit Nederland en België verheugen. Het land heeft geen monumentale bouwwerken of een gevarieerd landschap, maar biedt wel mooie stranden en een vriendelijke bevolking. Dit toeristische kapitaal heeft men ondergebracht in één samenvattende slogan: ‘*The Smiling Coast*’. De Gambianen heten westerlingen over het algemeen van harte welkom, want ze weten dat hun land sterk van het toerisme profiteert.

Senegal is wellicht nog interessanter dan Gambia. Er liggen uitgestrekte zandstranden langs de oceaan, de stad St-Louis en Île de Gorée staan op de monumentenlijst van de UNESCO, en in het zuidoosten ligt het interessantste wildpark van West-Afrika. En dan is er ook nog de miljoenenstad Dakar, voor wie geïnteresseerd is in het moderne grotestadsleven van Afrika. De Senegalezen hechten veel belang aan *teranga* – een typisch Senegalese term, oorspronkelijk uit het Wollof, die staat voor gastvrijheid, kameraadschap, vriendelijkheid en tolerantie.

Guido Derksen

LIGGING

Gambia is met een oppervlakte van 11.295 km² het kleinste land op het Afrikaanse vasteland. Alleen de eilandstaatjes Kaapverdië, São Tomé en Príncipe, Mauritius, de Seychellen en de Comoren hebben minder grondgebied. Gambia heeft met zijn oppervlakte een grootte van ongeveer een derde van Nederland en bijna 40% van België. Van oost naar west meet het land ca. 320 km; van noord naar zuid varieert de breedte van 20 tot 50 km. Aan de kust bevindt zich het breedste deel, landinwaarts wordt Gambia smaller.

Gambia ligt vrijwel geheel ingesloten door Senegal. In het noorden, oosten en westen is de totale lengte van de grens 740 km. Alleen aan zee grenst Gambia niet aan Senegal. De kustlijn is in totaal ongeveer 80 km lang.

Senegal is ruim zeventienmaal zo groot als Gambia. Het landoppervlak van de voormalige Franse kolonie is 196.722 km², wat neerkomt op een grootte van 5,3 maal Nederland of 6,6 maal België. Senegal heeft als buurlanden behalve Gambia ook Mauritanië, Mali, Guinee-Conakry (meestal kortweg Guinee genoemd) en Guinee-Bissau.

Infrastructuur

Het grondgebied van Gambia ligt aan weerszijden van de Gambiarivier, een van de best bevaarbare rivieren van West-Afrika. De rivier ontspringt in het massief van de Fouta Djallon in Guinee-Conakry. Wat de Nijl is voor Egypte, is de Gambiarivier voor The Gambia. Door de eeuwen heen is ze de levensader van het land geweest. Doordat de rivier de gronden aan weerszijden – de *bantoforo* – heeft bevoeid en er sedimenten heeft achtergelaten, zijn deze redelijk vruchtbare landbouwgebieden geworden. Bovendien vonden in vroeger tijden vrijwel al het transport en de handel over de rivier plaats. Ook nu nog is de waterweg niet zonder belang. Kleine zeeschepen kunnen het pindacentrum Kaur bereiken, 190 km het binnenland in. Aan infrastructuur heeft Gambia verder bijna 2500 km wegen, waarvan minder dan 750 km is geasfalteerd.

De grote rivieren van Senegal zijn de 1750 km lange Senegalrivier (ontspringend in de Fouta Djallon en tevens de grensrivier met Mauritanië), de Saloum en de Casamance. Het land heeft daarnaast een wegennet van bijna 14.000 km (ongeveer 4000 km heeft asfalt) en een spoorwegnet van iets meer dan 1200 km.

LANDSCHAP

Het landschap van Senegal en Gambia is vrij saai. Beide landen worden tot de tropen gerekend, maar hebben door hun ligging net onder de Sahelgordel geen weelderig groen tropisch landschap. Integendeel, er is vooral sprake van een semi-aride tot aride (droog) landschap. Gambia en Senegal zijn bovendien erg vlakke, laaggelegen landen. Gambia is nog platter dan

Het landschap van Senegambia kent weinig hoogteverschillen.

Nederland: het hoogste punt bevindt zich 39 m boven de zeespiegel en ligt in het oosten, op de grens met Senegal. Senegal heeft in het zuidoosten de uitlopers van de Fouta Djallon. Hier bevindt zich het hoogste punt van het land: 581 m. Hoogtes van boven de 100 m zijn in de rest van Senegal alleen op het schiereiland van Dakar (Cap Vert) en in de buurt van Thiès te vinden. Ten oosten van de laatste stad ligt een uitgestrekte, monotone vlakte met een ondergrond van harde kalksteen. Het westelijk deel van deze vlakte staat bekend als het aardnotenbekken. Het zeer droge oostelijke deel is de Ferlo-steppe. De grond bevat zand met ijzeroxide, dat er de kenmerkende oranje-rode kleur aan geeft. Deze bodemsoort is buitengewoon geschikt voor de verbouw van pinda's. In Gambia en de delen van Senegal aan weerszijden ervan is het ijzeroxide door de hogere regenval op verschillende plaatsen opgehoopt en zijn harde laterietbodems ontstaan.

Langs de kusten van de twee landen bevinden zich tal van zandstranden. Ten noorden van Dakar liggen achter de stranden uitgebreide zandduingebieden. De delta's van de Siné- en Saloumrivier, de Gambiarivier en de Casamancerivier zijn voor een groot deel moerassig en kennen een mangrovevegetatie.

Naast de mangrovegebieden zijn er in de Senegambia-regio van noord naar zuid ruwweg vijf andere landschapstypen te onderscheiden, die samenhangen met de toenemende jaarlijkse hoeveelheden regenval. In het noorden, tegen de Mauritaanse grens, ligt de Sahel-steppe. Dit landschapstype ken-

Gambia en Senegal hebben een overwegend jonge bevolking.

vrolijke en opzweepende dansen en muziek, de Serahuli zijn overwegend islamitisch. Kleinere groepen in Gambia zijn onder meer de christelijk-animistische Serer (de stam die palmwijn tapt), de Manjago en de christelijke Aku. De Aku zijn afstammelingen van bevrijde tot slaaf gemaakten die in de vroege 19de eeuw vanuit Amerika naar Afrika teruggingen. Sommigen kwamen rechtstreeks naar de Senegambia-regio, de meesten kwamen eerst via Sierra Leone. Daar heten de afstammelingen van teruggekeerden de Krio en maken ze een substantieel deel van de bevolking uit. Aku en Krio spreken een taal die een mix is van 18de-eeuws Engels en diverse inheemse Afrikaanse talen.

Naar nationaliteit gezien telt Gambia ook 25.000 Senegalezen, die vooral voor handel en werk het land binnengekomen zijn. Voorts leeft er een kleine Europese gemeenschap en zijn er wat Syriërs, Mauritaniërs en Guineeërs aan te treffen.

Etniciteit in Senegal

In Senegal is het etnische spectrum anders ingedeeld. De grootste groep hier zijn de Wollof, waartoe 40% van de bevolking behoort. Tweede groep zijn de Fula (28%; ook wel Fulani of Peul genoemd), die voor een groot deel in het oosten van Senegal voorkomen. De vooral in het noorden wonende islamitische Tukulor (Toucouleur), van oorsprong veeboeren maar nu voor een behoorlijk deel verstedelijkt, worden ook tot de Fula gerekend. De derde groep vormen de Serer (16%; dichter/politicus Léopold Sédar Senghor, de

stichter van Senegal, is uit deze stam afkomstig). Serer komen vooral veel voor in de Siné-Saloum-regio.

In de geïsoleerde westelijke Casamance wonen voornamelijk vrijheidslievende Diola (Jola). Ze maken ongeveer 4% van de totale bevolking uit. Iets minder dan 5% is Mandingo (Mandinka). Kleinere groepen in Senegal zijn daarnaast de Serahuli, de Gueye, de Seck, de Lebou (nauw verwant aan de Wollof), de Bambari en de animistische Kognadi, Bédick en Bassari in het zuidoosten. Het land telt ongeveer 15.000 Syriërs en Libanezen, die net als in Gambia sterk in de handel vertegenwoordigd zijn. Wat betreft Europeanen wonen er vooral Fransen in Senegal. De bevolkingsdiversiteit wordt nog vergroot door de aanwezigheid van tienduizenden politieke vluchtelingen uit beide Guinees, uit Sierra Leone en uit Mauritanië.

Etnische tegenstellingen

Voor buitenstaanders is nauwelijks te onderscheiden wie nu een Mandinka, Wollof of Serahuli is. Je zou hooguit kunnen zeggen dat de Mandinka vaak vrij lang zijn en een trots uiterlijk hebben, maar dit is een erg grof en onbetrouwbaar onderscheidingscriterium. De Gambianen en Senegalezen zelf weten over het algemeen heel goed wat iemands etnische achtergrond is. Een ingewikkeld stelsel van sociale omgangsvormen en taalgebruik maakt dat men snel weet wat voor etnisch vlees men in de kuip heeft.

Afhankelijk van wie je spreekt, bestaat er minder of meer ressentiment tussen de stammen in Gambia en in Senegal. Tegenover buitenstaanders zal al snel een positief beeld van het eigen land gegeven worden en is het sociaal wenselijk stamentegenstellingen te ontkennen. Toch zijn ze er wel. Met name de Mandinka, als grootste en overheersende groep, liggen in Gambia wat slechter bij de andere stammen. De Jola daarentegen mixen in de stedelijke gebieden weer wat gemakkelijker met andere groepen.

Alles bij elkaar hebben de stamentegenstellingen in Gambia en Senegal gelukkig niet de bitterheid die in andere Afrikaanse landen soms de vlam in de pan doet slaan. De stammen hebben een onderlinge modus vivendi gevonden door er zogeheten *joking relationships* op na te houden. Dit betekent dat de verhoudingen luchtig gehouden worden door standaardgrapjes te maken over elkaars veronderstelde stereotiepe kenmerken en achtergronden. Soms kunnen de grappen wel een venijnige ondertoon hebben.

Alleen in 1989 waren er serieuze etnische problemen in Senegal. Een grensconflict en de detentie van grote aantallen Senegalese arbeiders in Nouakchott, de hoofdstad van Mauritanië, leidden tot ernstige rellen in Dakar, waar duizenden Mauritaniërs zich als kleine handelaren hadden gevestigd. Als reactie hierop werden in Mauritanië Senegalezen aangevallen. De rellen leidden tot enkele honderden doden en een bijna-oorlog. Sindsdien zijn de Mauritaniërs vrijwel uit het straatbeeld van Dakar verdwenen.

Geschiedenis

Ooit was het westen van Afrika veel groener dan het nu is. Er waren uitgestrekte bosgebieden en groene graslanden, waar het wild in grote aantallen voorkwam. Neolithische jagers leefden er van de jacht op groot wild, zoals antilopen, gazellen en buffels. Rotstekeningen in woestjngrotten getuigen hier nog van. Die tekeningen geven als enige een klein beetje inzicht in de vroege geschiedenis van het Senegambia-gebied. Voor de rest is de historie van de regio tot ver in het eerste millennium in nevelen gehuld. Pas met het kolonialisme is een deel ervan bekend – opgetekend door de ogen van de witte kolonisten.

< Kleurrijke Afrikaanse schilderijen zijn op heel wat plekken te bewonderen.

Over de herkomst van de mysterieuze stencirkels bij Wassu is nog veel onduidelijk.

VOLKSVERHUIZINGEN

Van de periode tussen de 5de en de 10de eeuw n.Chr. staat in ieder geval vast dat er tal van volksverhuizingen plaatsvonden, net als in Europa destijds het geval was. Er ontstonden verschillende grotere en kleinere staatjes naast elkaar in de Senegambia-regio, en er waren ook gebieden waar de dorpen onder geen enkele grotere staatkundige eenheid vielen.

Ergens rond de 7de à 8ste eeuw moet in een gebied direct ten noorden van de Gambiarivier wel een behoorlijk ontwikkeld rijk hebben gelegen, gezien de megalithische stenenkringen die hier op verschillende locaties zijn gevonden. Vanaf het midden van de 7de eeuw begon de Arabische verovering van Noord-Afrika. Berbers uit het noorden werden naar het zuiden gedreven, waar de Wollof op hun beurt gedwongen werden verder naar het zuiden af te zakken. Ook onder de Serer en Mandinka ontstond een vergelijkbare trek naar zuidelijker gebieden.

Aan het einde van het millennium ontstonden aan het einde van de karavaanroutes door de Sahara twee grotere rijken, het Tekroun-rijk in de bocht van de Senegalrivier en het oude Ghana meer naar het oosten, op de grens van het tegenwoordige Mali en Senegal. Stammen als de Fula, Tukulor, Wollof en Serer dreven hier handel met Berbers en Arabieren. Met de karavanen uit het noorden kwam ook de islam mee. Berbervorsten bekeerden in deze tijd vooral de nomadische Fula en Tukulor. Het Tekroun-rijk werd zo het eerste islamitische rijk ten zuiden van de Sahara. Het oude Ghana, voornamelijk bewoond door Serahuli, werd in de 11de eeuw verwoest door Arabieren.

Nieuwe rijken

In de eeuwen erna ontstonden weer nieuwe rijken. Naar het oosten kwam het legendarische Mali-rijk op, welvarend geworden door de trans-Sahara-handel. Vanuit de vazalstaat Kangaba migreerden Mandinka naar het westen, op zoek naar betere landbouwgronden. Ze streken neer in zuidelijk Senegal, delen van het huidige Gambia en Guinee-Bissau. In het midden van de 13de eeuw volgde een nog grotere migratie van Mandinka uit het Mali-rijk. Generaal Tiramang trok als een soort Djengis Khan met zo'n 75.000 volgers naar het westen en veroverde daar grote gebieden. In het zuidoosten van het huidige Senegal en het noorden van Guinee werd het Kaabu-rijk gevestigd (ook wel Gabou genoemd), dat het tot in de 19de eeuw zou volhouden. In het gebied aan weerszijden van de Gambiarivier ontstonden dertien kleine staatjes. Het waren deels door Mandinka beheerste vazalgebieden van Kaabu. De woudengebieden in het zuidwesten van Gambia en het westen van de huidige Casamance bleven Jola-gebied, waar nauwelijks staatsvorming plaatsvond. De Jola hadden een soort basisdemocratie die grotendeels rond extended family's en dorpen was opgebouwd.

Meer naar het noorden ontstond in de 14de eeuw uit westelijke delen van het Mali-imperium en enkele kleinere staatjes het grote Wollof-rijk Diolof. Eerder, in de Siné-Saloum-delta, hadden de Serer de rijkjes Siné en Saloum gevestigd. Gedurende enkele perioden zijn ze geassocieerd geweest met Diolof, maar meestal waren ze onafhankelijk. Helemaal in het noorden veroverden Fula-stammen het Tekroun-rijk en maakten er de streng islamitische staat Futa Toro van. Eromheen werden flinke gebieden veroverd en geïslamiseerd. Na een kleine eeuw viel dit rijk weer uiteen en kregen de Moorse Berbers meer invloed in het stroomgebied van de Senegalrivier. In het midden van de 16de eeuw viel het grote Wollof-rijk uiteen in vijf afzonderlijke Wollof-staten, die een soort confederatie vormden. Het waren de kuststaten Walo, Kayor en Baol, Dimar in het noordelijke binnenland en Jolof, eveneens in het binnenland. De laatste staat was de eigenlijke voortzetting van Diolof en had doorgaans de voortrekkersrol in de confederatie. Tot ver in de 19de eeuw bleven de Wollof-staten bestaan, hoewel hun samenwerkingsverband onder invloed van uiteenlopende belangen vanaf de 17de eeuw verdween en er regelmatig oorlogen uitbraken. In de verschillende staten vormden stammen als de Fula, Mandinka en Serer etnische minderheidsgroepen.

EUROPESE OVERHEERSING

In de 15de eeuw verschenen nieuwe spelers op het West-Afrikaanse toneel. Vanaf het Iberisch schiereiland zeilden de Portugezen naar het zuiden, om aan de westkust van Afrika een levendige handel in goud en Arabische gom te beginnen. In 1445 nam de Portugees Dinis Dias een eiland bij de huidige

De toeristenkust van Gambia

De kuststreek langs de Atlantische Oceaan ten westen en zuidwesten van Banjul is het toeristische hart van Gambia. De plaatsen Bakau, Fajara, Kotu en Kololi zijn de centra waar de grote toeristenhotels langs de zandstranden staan en waar de meeste restaurants, cafés, discotheken, kantoortjes van touroperators en souvenirwinkels te vinden zijn. Bakau en Fajara liggen tegen elkaar aan gegroeid en vormen tezamen ook een redelijk groot regulier woongebied, met in totaal zo'n 50.000 inwoners. Net als in Banjul zijn het voor het grootste deel Wollof en Mandinka. Kotu en Kololi zijn kleinere plaatsen iets van de kust af, waarbij direct aan de kust een concentratie hotels en restaurants is ontstaan.

< Bij het Sunwing Hotel, Cape Point, staan de mooiste kokospalmen van de Gambiaanse toeristenkust.

In de tuinen van het Senegambia Hotel worden iedere dag gieren gevoerd.

Ligging

De mooie zandstranden van Gambia ten westen van Banjul beginnen al even voorbij de stad. Vanaf Cape Point, de rotskaap die het noordelijkste puntje van de kuststreek vormt, is de kuststrook echter pas toeristisch ontwikkeld, want ervoor ligt nog een mangrovemoeras. De hotelreeks loopt vanaf Cape Point door tot ver voorbij Kololi. Daarna liggen de stranden er vrijwel maagdelijk bij tot aan de Senegalese grens, behoudens de incidentele verzameling vissersboten op het zand en een paar hotels. In totaal heeft Gambia zo'n 50 km kust ten zuiden van de Gambiarivier tot aan de Senegalese grens. Om daarbij een indruk te geven van de omvang van het echte toeristische hart van Gambia: het ontwikkelde deel van de kust is heel goed per fiets te verkennen. De afstand tussen Cape Point en Kololi is namelijk slechts zo'n 10 km. Wie de zon te fel vindt om te fietsen, kan natuurlijk ook een busstaxi of een gewone taxi nemen.

Atlantic Boulevard (of Atlantic Avenue) loopt langs de kust. Hij begint vanaf Cape Point en loopt langs de kust tot aan Fajara. Old Cape Road verbindt de grote weg tussen Banjul en Serekunda een paar honderd meter voorbij Denton Bridge met Atlantic Road. Behalve deze twee is New Cape Road (officieel Said Matty Road) eveneens een van de belangrijkste wegen in het kustgebied. New Cape Road begint iets verder dan Old Cape Road en komt bijna langs het National Stadium bij Atlantic Road uit. Eveneens van belang is Kairaba Avenue (ook nog wel bekend onder de oude naam, Pipeline Road). Deze leidt vanaf het einde van Atlantic Road naar Serekunda. Een

Visserspiropgues op het strand van Bakau.

paar honderd meter na het begin rechts is de Bertil Harding Highway (voorheen Badala Park Highway), die naar Kotu en Kololi leidt. Voorbij Kololi en Bijilo gaat een relatief nieuwe asfaltweg, de Coastal Road, verder zuidwaarts langs de kust.

BAKAU

Bakau bestaat uit twee delen, 'Hoog-Bakau' en 'Laag-Bakau'. **Hoog-Bakau** is het deel langs de kust vanaf Cape Point. Het ligt op de rotsen bij de oceaan, inderdaad wat hoger dan Laag-Bakau. De kust zelf bestaat hier uit enkele mooie stranden, genesteld tussen de rotspartijen. De noordelijkste partij, **Cape Point**, werd al in de 15de eeuw door de Portugezen waargenomen en Cabo do Santa Maria gedoopt. De Engelsen maakten er Cape St-Mary van en vernoemden het schiereiland van Banjul er eveneens naar. De Gambianen hebben er gewoon Cape Point van gemaakt.

Een groot deel van de kaap wordt door het mooie Sun Beach Hotel ingenomen. Ernaast ligt het Ocean Bay Hotel, eveneens een zeer aangenaam strandresort. In de rest van Hoog-Bakau vind je nog een paar hotels, fraaie onderkomens van buitenlanders en vermogende Gambianen, de ambassade van Groot-Brittannië, het telecommunicatiecentrum van Gamtel, supermarkten en enkele lokale markten. Interessant is de batikfabriek (**The Factory**, bij de hoek van Old Cape Road en Atlantic Road), waar te zien is hoe de batikdoeken gemaakt worden die verderop op de craft market en de gewone markt te koop zijn. Ook aardig is de **botanische tuin**, langs de

De Kenye Kenye Jaamengo Sand Mosque bij Gunjur.

bab en idem vijvertje trekken animistisch-islamitische pelgrims die er offers aan de goden brengen. Bij Brufut zijn ook nog wat rails van een smalspoortje te vinden, want tussen 1956 en 1959 was er een kortstondig mijnbouwavontuur bij de plaats.

Direct aan de kust bij Brufut en Santimentereng ligt **Ghanatown**, een vissersdorp dat al enige generaties door Ghanese vissers en vishandelaren bewoond wordt. De voornaamste inkomstenbron is direct herkenbaar aan de hutten waar vis gerookt wordt en de talloze rekken buiten waarop vis in de zon te drogen ligt. Nog steeds wordt het grootste deel geëxporteerd naar het oorspronkelijke thuisland Ghana. Ghanatown is niet alleen vanaf Sukuta, maar ook vanaf Kololi over het strand bereikbaar.

Brufut–Tanji–Gunjur

Vanaf Brufut kun je via de Coastal Road verder naar het zuiden. Onder Ghanatown wordt dan allereerst **Bald Cape** gepasseerd, met voor de kust de onbewoonde Bijol-eilanden, broedplaats voor zeevogels. Onder Bald Cape volgt een ruig stukje kust, met mangrove, kustbos en duinen. Een deel ervan is het **Tanji River Bird Reserve**, waar vogelliefhebbers hun hart kunnen ophalen; er zijn in de loop der jaren meer dan 250 vogelsoorten in het gebied geteld. De Bijol-eilanden zijn onderdeel van het reservaat.

Verderop ligt Tanje of **Tanji**, de grootste vissersplaats van Gambia, met veel visrokerijen, visdroogrekken en pirogues op het strand. Er heeft hier een voorzichtige toeristische ontwikkeling plaats. Zo vind je er het Tanji Village Museum, een privémuseum in de vorm van een Mandinka-compound,

waar veel traditionele gebruiksvoorwerpen te zien zijn, waar muzikanten, wevers en houtsnijders hun ambacht voor de bezoekers demonstreren en waar een natuurwandeling is uitgezet. Er is een klein restaurant en het is ook mogelijk voor een paar euro in een traditionele hut te overnachten. Slapen in hutten kan eveneens bij het strand, bijvoorbeeld in de Tanji Bird Reserve Eco-Lodge. Op het strand van Tanji kun je zowaar kamelentochtjes maken, de enige plek in Gambia waar dit mogelijk is. De uitbater wil er een flink slaatje uit slaan, want er wordt ook geld geëist voor het fotograferen van de kamelen.

Na Tanji volgt **Solifor Point**, het meest westelijke punt van Gambia, met vuurtoren. Tujering en Tiptinto zijn de volgende vissersdorpen langs de kust. Dit deel van de kustlijn bestaat afwisselend uit rotspartijen, enkele mangrovegebiedjes en afgelegen stranden.

Bij **Sanyang**, even voor Gunjur, ligt een prachtig breed strand dat ook wel Paradise Beach genoemd wordt, om op die manier meer bezoekers te trekken. Nieuwe en opgeknapt kampementen en guesthouses, zoals de Rainbow Beach Lodge en het Jungle Beach Resort, tonen aan dat hier geprobeerd wordt een toeristische voet aan de grond te krijgen. Er komen dagexcursies vanuit Bakau, Fajara, Kotu en Kololi. Er zijn een paar bars. De beste is de Rainbow Beachbar, met ligstoelen en palapa's.

Gunjur–Allaheinrivier

Gunjur is net als Tanji een voornaam centrum van Gambia's visindustrie. Behalve door de talrijke pirogues die Gunjur als thuisbasis hebben, worden de rokerijen en drogerijen ook bevoorrad door een aantal grotere vissersschepen. De plaats zelf ligt wat landinwaarts en bestaat uit verzorgde compounds, omgeven door mango- en citrusbomen. Er wonen ongeveer 12.000 mensen, voornamelijk Mandinka. In het centrum ligt een kleurrijke markt, die handelaren en kopers vanuit de wijde omgeving trekt. Sinds de 19de eeuw trekt Gunjur daarnaast talloze pelgrims. Na een bezoek van de in hoog aanzien staande marabout Shekhu (sjeik) Omar Futiu vestigde zich er destijds een aantal andere marabouts, waardoor de islam zich er – vermengd met animistische elementen – stevig vestigde. Aan het einde van de eeuw vreesden de Britten zelfs voor een herhaling van de Soninki-Marabout-oorlog. Ter afschrikking verwoestten ze een nabijgelegen dorp, maar Gunjur zelf bleef ongemoeid. Tegenwoordig zijn er nog steeds de nodige marabouts en heeft de plaats een onverminderd hoge religieuze status. Om dat te benadrukken staat pal aan zee een fraaie moskee, de Kenye Kenye Jaamengo Sand Mosque, een jaar of wat geleden in opdracht van ex-president Jammeh gebouwd. De moskee trekt religieuze pelgrims uit diverse West-Afrikaanse landen.

De Casamance en het zuidoosten van Senegal

De Casamance is het gebied aan weerszijden van de Casamancerivier, in het zuiden van Senegal. In het noorden wordt de regio begrensd door de Gambiaanse grens, in het zuiden door de grens met Guinee-Bissau. In het westen spoelt de Atlantische Oceaan op de mooie stranden van de Casamance, in het oosten is de plaats Fafakourou zo'n beetje de laatste plaats in het gebied. Er wonen voornamelijk Jola (of Diola) in de Casamance. Ertussen leven verder vooral Karodinka, Fula en Konyagi. Het belangrijkste agrarische product komt van de rijstvelden, waar natte rijstbouw plaatsvindt. De Casamance staat dan ook bekend als de rijstschuur van Senegal, maar er wordt hiernaast veel fruit verbouwd.

Goudkapfiskaal (*Laniarius barbarus*).

Oostelijk van Bignona ligt het **Forêt de Kalounayes**. Je vindt er een gevarieerd terrein met vrij veel wild, een krekengebied, de vissersplaats Marassoum bij de Soungrougrou (een zijarm van de Casamancerivier) en, ten zuiden ervan, het kampement van het geïsoleerde Koubalan.

DE ZUIDELIJKE BASSE CASAMANCE

De zuidelijke Basse Casamance heeft een geringer oppervlakte dan het deel boven de rivier, maar bezit wel de grootste stad Ziguinchor en het voornaamste toeristenoord Cap Skirring. Verder zijn er in het zuidwesten dichte tropische bossen te exploreren, bijvoorbeeld in het Parc National de Basse Casamance.

Ziguinchor

Ziguinchor werd in 1560 als Portugese handelspost gesticht, direct aan de Casamancerivier. De Fransen maakten er later een levendige marktstad van, en dat is het nog steeds. Hoofdroutes naar Ziguinchor lopen vanaf Kaolack via Gambia naar het zuiden (de Transgambia Highway; het laatste stukje is de brug over de Casamancerivier naar de stad), vanaf Banjul via Diouloulou en vanuit het oosten vanaf Tambacounda over Kolda. Bij Ziguinchor ligt daarnaast een vliegveld, waar vluchten vanuit Dakar aankomen. De stad zelf heeft langs de rivier kades, waar de ferry vanuit Dakar aankomt. Ziguinchor bezit verder straten met groen en koloniale huizen erlangs. Je vindt ze in het bijzonder in het **Quartier Escale** bij de rivier, dat ook het centrum van de stad is. De straten, met de twee verdiepingen hoge panden met veranda's op de eerste etage, geven een andere atmosfeer dan veel andere Senegalese steden. De moeite waard zijn ook de **Marché St-Maur-des-Fossés**, de grote

Taxi-brousse in zuidelijk Senegal.

markt waar handelaren uit allerlei delen van Senegal en uit de buurlanden hun waren verhandelen, en het **Centre Artisanal**, waar kunstproducten en souvenirs verkocht worden. Markt en kunstcentrum liggen ca. 1,5 km van de rivier af.

Ziguinchor-Oussouye

Vanuit Ziguinchor loopt een behoorlijke weg in westwaartse richting naar Oussouye en daarna naar Cap Skirring aan de kust. Naar het zuiden gaat een route naar São Domingos, de eerste plaats in Guinee-Bissau. Vandaar is het nog ongeveer 125 km naar Bissau.

De weg naar de kust passeert in de buurt van Djibélor (zo'n 5 km buiten de stad) de resten van een groot bos dat zich hier vroeger bevond. Weer wat verderop buigt de weg bij Brin tijdelijk naar het zuiden. Je kunt hier ook westwaarts over een onverharde route verder, om na zo'n 15 km in Enampore uit te komen. In **Enampore** is het mogelijk in een staatskampement in de vorm van een **Jola-regenhuis** te overnachten. Het regenhuis werd in 1975 gebouwd, meer dan 25 jaar eerder dan het eveneens fraaie kampement in een case à impluvium in buurdorp Séléki, iets naar het noordwesten en met een krokodillenvijver ernaast. In de omgeving van de twee dorpen vinden de nodige rijstbouw en fruitteelt plaats.

Wijds landschap in noordwestelijke Siné Saloum, niet ver van Ndangane.

In de omgeving van Kaolack, langs de weg naar Dakar (de voortzetting van de Transgambia Highway ofwel de Transgambienne) staat een van de imposantste moskeeën van Senegal, de **Ndiouga Kébé-moskee**. Vijf lange, extreem slanke en puntige minaretten priemen te midden van groenblauwe koepeldaken de hemel in. Door geldgebrek is het gebedshuis vanbinnen echter nooit afgebouwd, zodat het niet in gebruik is en het verval heeft toegeslagen. Als je vanuit Kaolack over de Transgambia Highway naar het zuidoosten gaat, zijn ten oosten van Nioro du Rip, niet ver van de Gambiaanse grens, tientallen megalithische steenkringen te vinden (zie ook Hoofdstuk 8, Wassu). Ze zijn eveneens te bereiken door in Gambia bij Farafenni de grens over te steken. Bij Ngayène ligt de grootste; hier zijn meer dan duizend stenen in het landschap geplaatst. Alle steencirkels tezamen, in Senegal én Gambia, staan op de werelderfgoedlijst van de UNESCO.

DE NOORDWESTELIJKE SINÉ SALOUM

Het noordwestelijke deel van de Siné Saloum is vanuit de Petite Côte en Dakar het beste te bereiken. Toeristisch het meeste van belang zijn de plaatsen Foundiougne (in het binnenland, niet ver van de confluente van de Siné- en de Saloumrivier), Ndangane (bij het mangrovegebied even landinwaarts vanaf de Atlantische kust), en Palmarin en Djifère (of Djiffer, op het langgerekte schiereiland Sangomar).

Brede bolongs in noordwestelijke Siné Saloum.

Foundiougne ligt zo'n 65 km ten westen van Kaolack en 25 km ten zuiden van Fatick. Ga je over Kaolack, neem dan de weg naar Karang, bij de Gambiaanse grens, en neem bij Passi de afslag richting Foundiougne. Ga je over Fatick, dan neem je in die plaats de zijweg vanaf de hoofdweg Dakar–Kaolack naar het zuiden. Bij Dakhonga ga je vervolgens over de nieuwe brug over de Saloumrivier, gebouwd door China en geopend in 2022. Het is met 1,6 km de langste brug van Senegal én van alle West-Afrikaanse ECOWAS-landen.

Foundiougne ligt direct langs de Saloumrivier en bezit nog wat witte koloniale huizen. In de omgeving liggen tal van slingerende krekens tussen de mangrovebossen, waar leuke piroguetrips te maken zijn. Leukste overnachtingsgelegenheid is Le Baobab Sur Mer.

Ndangane is te bereiken door over de N1 vanaf Mbour 4 km na Tatadem (ook wel Tiadiaye genoemd) naar het zuiden af te slaan. Sneller is de route langs Joal-Fadiout, waarbij je een kilometer of 10 voorbij Joal langs de dikste baobab van Senegal komt. De boom, honderden jaren oud, staat rechts van de weg. De stam heeft een omtrek van ongeveer 23 m. Via een gat kun je erin klimmen om de baobab van binnen te bekijken; soms hangen er vleermuizen in de holte. Om de boom heen heeft een handvol souvenirverkopers waren uitgesteld, voor wie ter plekke behoefte krijgt om iets te kopen.